

Euroopa keeltepäev
26. septembril

EUROPEAN CENTRE FOR
MODERN LANGUAGES
E C M L
C E L V
CENTRE EUROPEEN POUR
LES LANGUES VIVANTES

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ET

LARA

RETK LÄBI EUROOPA PIIRKONDLIKE JA VÄHEMUSKEELTE

TERE TULEMAST LARA TEISELE KEELERETKELE LÄBI EUROOPA

Sellel retkel uurib Lara piirkondlike ja vähemuskeelte põnevat maailma ning avastab selle käigus ka teisi Euroopa keelelisi aardeid!

Piirkondlikke ja vähemuskeeli räägitakse mingi riigi mõnes osas või mitme riigi kindlatel aladel ning sageli on nende kõnelejaid üsna vähe.

Osad piirkondlikud ja vähemuskeeled ei pruugi üldse konkreetsete riikidega seotud olla: neid kasutavad Euroopa eri paigus inimesed, kes ei seosta end ühegi kindla päritolumaaga. Samuti kuuluvad nende hulka keeled, mis on mõnes teises riigis enamus- või ametlikud keeled (nt itaalia keel Sloveenias). Enam kui pooled Euroopa Nõukogu liikmesriigid tunnustavad oma aladel piirkondlikke või vähemuskeeli ja hinnanguliselt on neil keeltele üle 50 miljoni kõneleja.

Euroopas on ligikaudu 225 keelt, millele lisanduvad siia rändega saabunud keeled. Paljudele piirkondlikele ja vähemuskeeltele avaldavad Euroopa suuremad keeled tugevat survet. Kui keelt ei kasuta enam kõik põlvkonnad ega kõigis eluvaldkondades, vaid see on kasutusel ainult teatud

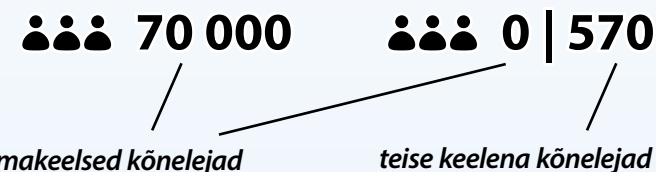
earühmades ja/või valdkondades, on keelel oht kasutusest taanduda ja lõpuks isegi välja surra.

Pärast esimest keeleretke, kus Lara tutvus umbes 46 Euroopa suurema keelega, on ta nüüd otsustanud veidi sügavamale kaevata ja uurida keeli, mis pole nende kasutusala del väljaspool kuigi tuntud. Mõnel juhul on neil keeltele mitu murret, mõnel juhul puudub neil kirjakeel või kasutatakse hoopiski nende kirjutamiseks erinevaid tähestikke. Paljude puhul on emakeelsete kõnelejate arv languses. Igal keelel aga on väarikad traditsioonid ja pühendunud kogukonnad, kes pingutavad selle nimel, et nende keeleline pärand kanduks edasi tulevastele põlvvedele.

Saame sulle anda vaid lühikese ülevaate mõnedest Euroopa keeltest. Paljusid keeli ei jõua me tutvustada. Mitte sellepärast, et need oleksid vähem olulised või huvitavad, vaid lihtsalt sellepärast, et kõik ei mahu ühe kiire retke sisse. Igal keelel on oma lehekülg, kus Lara tutvustab seda lühidalt ning ära on toodud mõned olulisemad sõnad, väljendid ja tähed tähestikest, aga ka hinnang, kui palju on maailmas selle keele esimese või teise keelena kõnelejaid.

Loodame, et naudid giid Lara juhatusel retke läbi Euroopa vähetuntud keelte. Ehk innustavad tema rännakud sind samasugust seiklust ette võtma! Tänu sellele, et tehnoloogia areneb keeleõppes nii kiiresti ja veebis on üha vabamalt leida eri materjale, on Euroopa muljetavaldavast keelelisest rikkusest aimu saamine lihtsam kui kunagi varem. Tutvume mitmete keeltega veidi lähemalt ja tähistame meie maailmajao keelelist mitmekesisust!

Trükises on veel ka:

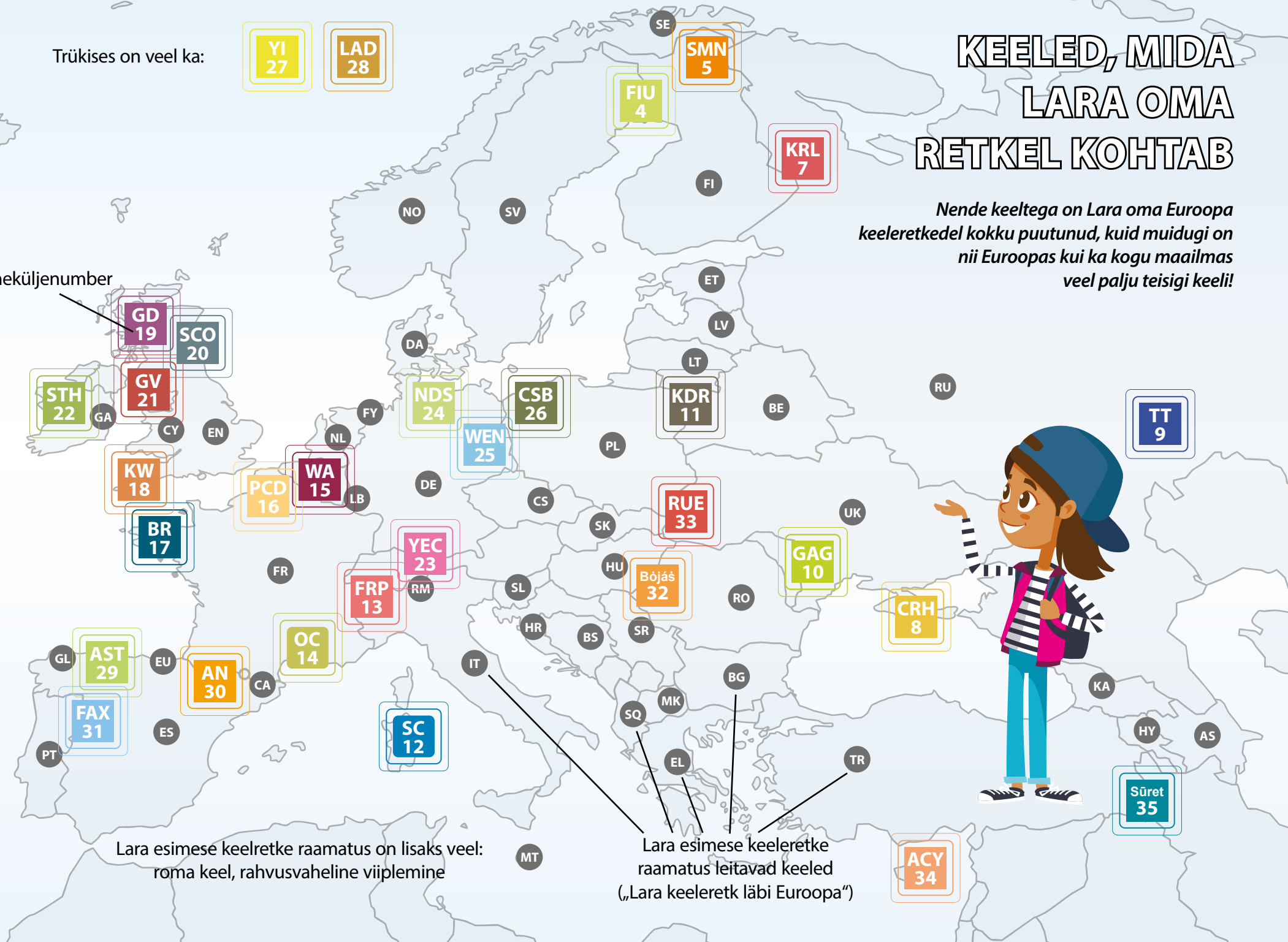
YI
27

LAD
28

KEELED, MIDA LARA OMA RETKEL KOHTAB

Nende keeltega on Lara oma Euroopa keeleretkedel kokku puutunud, kuid muidugi on nii Euroopas kui ka kogu maailmas veel palju teisi keeli!

Leheküljenumber

Lara esimese keeleretke raamatus on lisaks veel:
roma keel, rahvusvaheline viiplemine

Lara esimese keeleretke raamatus leitavad keeled („Lara keeleretk läbi Euroopa“)

FIU

MEÄNKIELI

👤👤👤 70 000

Täna on meä keelel kolm varianti ehk murret, mida räägitakse Soome, Rootsi ja Norra põhjaaladel.

Uus keel puhkeb öide

Kas sa oled kuulnud meä keelest? Meä keel oli algselt soome keele murre, mida räägiti Rootsi ja Soome piiriladel Tornio jõe orus. Kui Venemaa 1809. aastal Soome tungis, lõigati Rootsi soomekeelsed elanikud ühtäkki soome sõpradest ära. Aja jooksul läänepoolne põhjasoome murrak muutus ja arenes eraldiseisvaks keeleks – meä keeleks.

Meä keele ajalool on meile anda väärtuslikud õppetunnid: see näitab, kuidas keeled võivad muutuda ja lahku kasvada, kui nende kõnelejaid eraldab geograafia või poliitika, mis aga omakorda näitab, kui vastupidavad ja dünaamilised keeled on.

Hei!

Kunka sie jaksat?

Kiitos!

- 1 yks
- 2 kaks
- 3 kolme
- 4 neljä
- 5 viis
- 6 kuus
- 7 seittemän
- 8 kaheksan
- 9 yheksän
- 10 kymmenen

Kyllä

Ei

å

ö

ä

Kuuntele, miltä nämä sanat kuulostava >>>>

Photo: Jukkasjärvi Ice Hotel, Sweden

ANARÂŠKIELÂ SMN

👤👤👤 450

- 1 ohtâ
- 2 kyehti
- 3 kulmâ
- 4 nelji
- 5 vittâ
- 6 kuttâ
- 7 čiččâm
- 8 käävci
- 9 oovce
- 10 love

Joo

Ij

Mii kulloo?

Tiervâ!

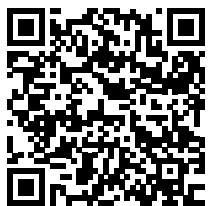
Takkâ!

Euroopa põhjapoolseimate põlisrahvaste keel

Saami keeli räägitakse saami rahva poolt Soome, Norra, Rootsi ja Lääne-Venemaa põhjaosas otse polaarjoone lähedal. Esimeses trükises („Lara keeleretk läbi Euroopa“) saime teada kõige laialdasemalt kõneldavast põhjasaami keelest, kuid kokku on saami keeli üheksa. Mõned neist on nii omapärsed, et neid peetakse eraldiseisvateks keelteks.

Sellel leheküljel näete Inari saami keele sõnu ja väljendeid. Kuigi viimastel aastakümnetel on Inari saami emakeelsete kõnelejate arv vähenenud, tehakse jõupingutusi selle taaselustamiseks. Näiteks koostas üks Soome dokumentaalfilmitegija koos saami luuletajaga veebipõhise väljendiraamatu „Ütle seda saami keeles“. Igaüks saab teha ettepanekuid, milliseid väljendeid nad sooviks tõlgituna näha. Veebilehel saate kuulata ja võrrelda väljendeid põhja-, Inari ja koltasaami keeltes.

Muide, meile meeldib eriti number kümme Inari saami keeles!

◀◀◀ Kuldâl tai saanij jienâdem

Photo: Lapland, Finland

ŋ

ö

å

â

ž

š

ä

á

č

đ

KL KALAALLISUT/TUNUMIIT

👤👤👤 57 000

Grööni keelel on kaks peamist varianti: levinum läänemurre (kalaallisut) ja idamurre (tunumiit oraasiat). Sellel leheküljel olevad sõnad ja väljendid on pärit läänemurdest.

Inuitide keel

Grööni keel on lähedalt seotud teiste inuiti keeltega, näiteks inuktitutiga, mida räägitakse Kanadas. Kas teadsid, et sõnad kajak ja iglu pärinevad grööni keelest?

Grööni keelt on väidetavalt raske õppida, sest sel on keeruline grammatika ja palju ebareeglipäraseid tegusõnu. Grööni keeles saab uusi ja väga pikki sõnu luua sõnatüvede ja järelliidete lisamisega. Nii võib üks gröönikeelne sõna mõnes muus keeles päris keeruka lause kokku anda. Näiteks sõna Nalaasaarusuummerujussuaraluarpunga tähendab „Äkki tahtsin lihtsalt maha heita ja puhata, aga...!”

Kui soovid grööni keelt kuulda, vaata 1997. aasta filmi „Preili Smilla lumetaju“, mida rahastas Euroopa Nõukogu toetusfond Eurimages ja milles löövad kaasa tuntud näitlejad. Paljud stseenid filmis on grööni keeles.

Aluu!

Qanoq
ippit?

Qujanaq!

aap

naamik

æ

ø

å

- 1 ataaseq
- 2 marluk
- 3 pingasut
- 4 sisamat
- 5 tallimat
- 6 arfnillit
- 7 arfineq-marluk
- 8 arfineq-pingasut
- 9 qulingiluat
- 10 qulit

Øqaatsit allassimasut ugguuna tusakkit >>>>

Photo: An Inuit town, Ilulissat, Avannaata, Greenland

KARJALAN KIELI KRL

👤👤👤 20 000

On kolm karjala murret: päris-, lõuna- ja lüviviko karjala. Sellel leheküljel olevad sõnad ja väljendid pärinevad lüviviko karjala murdest.

Kyllä

Muga

- 1 yksi
- 2 kaksi
- 3 kolme
- 4 nelli
- 5 viizi
- 6 kuuzi
- 7 seiččie
- 8 kaheksa
- 9 yheksä
- 10 kymmene

Kuibo
dielot?

Terveh!

Passibo!

Kas sa tead, mis on murdeahel?

Karjala keelt räägitakse osades Soome piirkondades ja Venemaa loodeosas. Kuigi karjala keel on mitmeski mõttes soome keelega sarnane, on see enamat kui vaid soome keele murre – mida näitab ka tema vähemuskeele staatus Soomes.

Karjala keel on osa sellest, mida keeleteadlased nimetavad murdeahelaks. See tähendab olukorda, kus eri murrete (või keelte) kõnelejad saavad üksteisest aru. Murded (või keeled) jagavad sõnu ja grammatikat, mis teeb nad vastastikku arusaadavaks. Kuid mida kaugemale liikuda, seda erinevamaks nad muutuvad ja nii muutub ka vastastikune mõistmine keerulisemaks. See näitab meile ka seda, et piir keele ja murde vahel võib olla ähmane. Euroopas on selliseid murdeahelaid veelgi, nagu varsti teada saad!

◀◀◀ Kuundele nämmä ezimerkit karjalakse

Photo: Church of the Transfiguration, built without nails or metal parts, Kizhi Island

ä

ö

š

č

ž

Tormilise ajalooga keel

Krimmitatari keel on turgi keel, mis on paljude vallutuse ja etnolingvistiliste rühmade liikumise tulemusena läbinud mitmeid muutusi. Muu hulgas on seda keelt ajaloo jooksul kirjutatud lausa neljas erinevas kirjasüsteemis: ladina, kirillitsa, araabia ja vanaturgi kirjas.

Pärast seda, kui Nõukogude Liit küüditas krimmitatarid, lasus keelel pikalt kasutuskeeld, mis viis peaaegu selle hääbumiseni. Sellest laulab Jamala oma laulus „1944“, mis tõi Ukrainale 2016. aastal Eurovisiooni lauluvõistluse võidu. Õnneks on krimmitatari keel taas elule tärkamas ja seda on hakatud Krimmi koolides laiemalt õpetama – sellel on praegu hinnanguliselt 580 000 kõnelejat.

Kuigi krimmitatari keel ja tatari keel on nimele kõla poolest sarnased, kuuluvad nad erinevatesse turgi köptšaki keelte alamrühmadesse. Ja ehkki nad on vastastikku üksjagu mõistetavad, on krimmitatari keel sarnasem gagauusi keelele (lk 10) kui tatari keelele (järgmine lehekülj).

Evet

Yoq

Nasılsıñız?

Selâm!

Sağ ol!

1	bir
2	eki
3	üç
4	dört
5	beş
6	altı
7	yedi
8	sekiz
9	doquz
10	on

Ş

ñ

ğ

ç

ö

â

Bu sözlerniñ sesini diñle >>>>

Photo: Swallow's Nest at Black Sea, Crimea, Ukraine

Lugude rääkimise keel

Tatari keel kuulub turgi keelte perekonda ja on oma 8 miljoni kõnelejaga üks Euroopa suurimaid piirkondlikke keeli. Kuigi seda räägitakse peamiselt Tatarstanis, on tatari kogukonnad olemas ka Soomes, Poolas, Rumeenias ja Türgis. Nagu selle sugulaskeele krimmitatari keele puhul, on ka tatari keele ajalugu põnev teekond läbi erinevate kirjasüsteemide alates arabia tähestikust kuni kirillitsa ja ladina tähestikuni.

Kui minevik juba jutuks tuli, siis tatari keeles on välja kujunenud ainulaadne minevikuvorm, mis lubab rääkijatel kirjeldada sündmusi, milles nad ise otseselt ei osalenud – see on tõesti eriline jutustamise viis! Tatari keel on ka nn aglutinatiivne keel, kus järelliited on justkui LEGO klotsid, mis avavad uusi ja keerulisi tähendusi. Selliste uskumatute eripärade juures on lugude jutustamise võimalused tõepoolest lõputud!

Әйе

Юк

ТАТАР ТЕЛЕ ТТ

👤👤👤 8 000 000

Ж

ә

ё

ң

ө

Хәлләр
ничек?

Сәлам!

Рәхмәт!

- 1 бер (ber)
- 2 ике (ike)
- 3 өч (өб)
- 4 дүрт (dyrt)
- 5 биш (biş)
- 6 алты (altı)
- 7 жиде (ʒide)
- 8 сигез (sigez)
- 9 тугыз (tuǵız)
- 10 ун (un)

<<< Сүзләрнең әйтелешен тыңла!

Photo: Sabantuy, a traditional Tatar festival

GAG GAGAUZ

👤👤👤 150 000

Nâbıysin?

Selâm!

Saa ol!

Ölä

Diil
(yok)

- 1 bir
- 2 iki
- 3 üç
- 4 dört
- 5 beş
- 6 altı
- 7 yedi
- 8 sekiz
- 9 dokuz
- 10 on

Üks keel, kolm kirja

Gagauusi keelt räägib gagauusi rahvas ja see kuulub turgi keelte suurimasse harusse nagu ka aserbaidžaani, türkmeeni ja türgi keel.

Gagauusi keelt räägitakse Gagauusia autonoomses piirkonnas Moldovas, samuti osades Ukraina, Venemaa ja Türgi piirkondades. Huvitaval kombel ei peegeldu gagauusi rahva ühine elu teiste etnolingvistiliste rühmadega mitte ainult paljudes ukraina, rumeenia, bulgaaria ja vene laensõnades, vaid ka tema kirjakeele ajaloos. Nagu krimmitatari ja tatari keel, saab gagauusi keelt kirjutada kolmes erinevas kirjasüsteemis: kreeka ja ladina tähestikus ja kirillitsas. Uskumatu, eks? Nagu oleks kolm erinevat kostüümi, millesse sõnu riietada, igapäev oma ainulaadse stiiliga!

ö

ê

ä

ț

i

ș

ü

ç

Bu sözleri sesleyin >>>

Photo: Violinist at traditional festival

KARAJ TILI KDR

80

Kui turgi keel kohtub heebrea tähestikuga

Karaim on turgi keel, kuid seda räägitakse juudi kogukondades! Kuidas nii? See juhtus nii: esimesed karaimid, kes 10. sajandil Ida-Euroopasse, täpsemalt Krimmi, rändasid, olid Kuldhordi impeeriumi järeltulijad Kesk-Aasias. 13. sajandil said neist judaistid, kuid neil õnnestus säilitada turgi keel ja kultuur. Siiski kasutasid nad 20. sajandi alguseni heebrea tähestiku erikuju. 18. sajandil asusid nad elama ka teistesse piirkondadesse Ukrainas, Poolas ja Leedus.

Kuigi karaimi keel on suures kadumisohus, on sel kogukonnal oluline roll Leedu ajaloo, sest nad on ajalooliselt kaitsnud Trakai saare lossi (mis täna on muu hulgas populaarne filmivõtete koht). See on laialt teada ajalooline fakt ja toob neile tuntuks, mis aitab kogukonnal oma keelt elus hoida.

<<< Bu siožliarni tynlajynyz!

Photo: Trakai Island Castle, Lithuania

Nie bolas?

Kiuń
jachszy!

Tabu
étiam!

È

Jo

- 1 bir
- 2 éki
- 3 üč
- 4 diort'
- 5 bieš
- 6 alty
- 7 jedi
- 8 siegiž
- 9 tohuz
- 10 on

SC SARDU

👤👤👤 1 200 000

Sardi keelel on mitu murret. Sellel leheküljel olevad sõnad ja väljendid on pärit Campidano murdest, mida räägitakse saare lõunaosas.

- 1 unu
- 2 dus
- 3 tres
- 4 patru
- 5 cincu
- 6 ses
- 7 seti
- 8 otu
- 9 noi
- 10 dexi

eja

no

Saludi!

Cumentì stais?

Gratzias!

Soovid teada, mis tunne oleks olla Vana-Rooma elanik?

Kõige lähem asi sellele on sardi keele õppimine! Sardi keel, mida räägitakse Sardiinia saarel, on vanim kõneldav romaani keel. Arvatakse, et see on lähim elav keel ladina keelele, mis on kõigi romaani keelte esivanem. Aga mõtle vaid: kuigi sardi keelel on ladina keelega ühised juured, ei mõista enamik itaallasi seda keelt väga hästi.

Kui Campania murre välja arvata, on sardi keele kõnelejate arv aastate jooksul tugevalt vähenenud – seda eelkõige itaalia keele leviku tõttu. Sellest hoolimata on alustatud jõupingutusi, et sardi keelele oma kirjakeel luua ja see saare keelemaastikul nähtavaks teha.

á

é

à

è

í

ì

ó

ò

ú

ù

Ascuta su sonu de custus fueddus >>>>

Photo: Li Cossi beach, Costa Paradiso, Sardinia, Italy

FRANCO-PROVENÇAL FRP

👤👤👤 140 000

Comèn te
reste?

Tchao!

Mersi!

Ouè

Na

- 1 on
- 2 dou
- 3 trî
- 4 cattro
- 5 hinc
- 6 chouï
- 7 satte
- 8 ouètte
- 9 noou
- 10 guî

Mis on prantsuse ja itaalia keele vahel?

Franko-provansaali peetakse sageli ekslikult selle tulemuseks, et on toimunud laenamine prantsuse keele ja oksitaani provansaali dialekti (järgmine lehekülg) vahel. Kuid lugu on palju keerulisem, kui vaid kahe keele sulandumine! Franko-provansaal on mosaiik romaani keeltest, mida räägitakse Itaalia, Prantsusmaa ja Šveitsi aladel. Sellise geograafilise hajutatuse tõttu on franko-provansaalil erinevaid nimesid, nagu patois ja arpitan. Nimi on aga oluline, kui soovitakse keelt edendada ja saada sellele eraldiseisva keele staatus, et see ei oleks vaid prantsuse ja provansaali murre.

←←← Acoutta lo sòn di paròlle qui choyón

Photo: Extreme skiing close to Mont Blanc, Europe's highest peak, Italy/ France

OC OCCITAN

👤👤👤 600 000

Sellel leheküljel olevad sõnad ja väljendid on oksitaani keele Languedoci murdest, mida räägitakse Prantsusmaa maapiirkondades. Kuna sel on oksitaani murrete seas keskne koht, kasutatakse seda sageli oksitaani kirja keele alusena.

Cossí vas ?

Bonjorn !

Mercé !

òc

non

ò

à

è

é

á

ó

ï

ü

í

ú

ç

- 1 un
- 2 dos
- 3 tres
- 4 quatre
- 5 cinc
- 6 sièis
- 7 sèt
- 8 uèch
- 9 nòu
- 10 dètz

Trubaduuride keel

Trubaduurid olid keskaja Euroopa rändluuletajad ja -muusikud, kes oma laulude ja luuletuste läbi kandsid laiali ka oma keelt. Paljud neist kirjutasid ja laulsid oksitaani keeles, mis oli kunagi Euroopas väga mõjukas keel, seda eriti Lõuna-Prantsusmaal ja osades Itaalia ja Hispaania piirkondades. See oli kunstide keel, milles kirjutati paljud tolle aja olulised kirjandusteosed.

Aja jooksul, kui hakati kasutama rohkem prantsuse keelt, mis oli riikliku asjaajamise keel, kaotas oksitaani keel oma maine ja selle kasutus langes. Oksitaani keele kõnelejad püüavad seda elus hoida, kuid keel on ohustatud. Huvitaval kombel on üks selle variante, Arani murre ametlik keel Val d'Arani Kataloonias. Ja Prantsusmaa Bayonne'i linnas on paljud sildid linnas kolmes keeles: prantsuse, oksitaani ja baski keeles. Nii et ära eksimiseks pole mingit vabandust!

Escotatz lo son d'aqueles mots >>>

WALON WA

👤👤👤 600 000

- 1 eune
- 2 deûs
- 3 treûs
- 4 cwate
- 5 cinq
- 6 sîh
- 7 sèt'
- 8 ût
- 9 noûv'
- 10 dîh

Kimint
alez-v' ?

Bondjoû !

Mèrci !

Kas teater ja folkloor võiksid keele päästa?

Internet, televisioon ja teatervõivad aidata keelt levitada ja elus hoida. Üks näide sellest võiks olla vallooni keel! Vallooni keel on romaani keel, mis on seotud prantsuse ja pikardi keelega ning mida räägitakse Valloonias, Belgia lõunaosas. Ehkki vallooni keelt on prantsuse keele kõrval olnud keeruline alal hoida, võiks just valloonikeelne teater pakkuda pääsetee: umbes 200 truppi esineb selles keeles igal aastal enam kui 200 000 inimesele. Need etendused mitte ainult ei lahuta meelt, vaid aitavad kaasa vallooni keele ja kultuuri säilimisele ja edendamisele. Nii saavad igas vanuses inimesed seda keelt avastada – kas näitlejate või publikuna. Samuti on oluline roll kohalikel tavadel, nt karnevalidel ja pidustustel. Loodame, et see aitab vallooni keelel püünel püsida ja taas populaarseks saada.

awè

nèni

à

â

â

é

ë

ô

à

â

é

ë

ô

ç

ê

è

î

ö

û

ì

ù

<<< Houêtez kimint qu'on dit tos cès mots-là

Photo: Statue of Adolphe Sax, inventor of the saxophone, Dinant, Wallonia, Belgium

PCD PICARD

👤👤👤 700 000

wé

nan

- 1 in
- 2 deus
- 3 tros
- 4 quate
- 5 chonq
- 6 sich
- 7 siète
- 8 huit
- 9 neu
- 10 dich

Cha vo ti ?

Hé ti-lo !

Merchi
gramint !

Saage tuttavaks prantsuse keele sugulasega

Vallooni keel, millega tutvusime eelmisel leheküljel, ei ole ainus keel, mis on prantsuse keelega suguluses: teine selline keel on pikardi keel. Pikardi keel on prantsuse keelega sarnane, ehkki tal on oma sõnavara ja väljendid, mistõttu on see prantsuse keele kõnelejatele korruga omane ja võõristav. Prantsuse keel koos pikardi, vallooni ja teiste keeltega moodustavad nn langues d'oïl murdeahela (vt karjala, lk 7), mis ulatub Põhja-Prantsusmaalt Belgiasse. Nimi langues d'oïl pärineb sõnast oïl, mis tähendab „jah“.

Veel üks huvitav fakt: keskajal oli pikardi keel õukonna keel Flandria krahvkonnas, mis oli tol ajal osa Püha Rooma riigist.

Arvestades tema kuninglikku minevikku, soovime pikardi keelele kuulsusriikast tulevikku!

Acoute kmint qu'in prononche ches mots-lo >>>>

Photo: Char à voile, France

BREZHONEG BR

👤👤👤 210 000

Penaos 'mañ kont?

Demat!

Trugarez!

- 1 unan
- 2 daou
- 3 tri
- 4 pevar
- 5 pemp
- 6 c'hwec'h
- 7 seizh
- 8 eizh
- 9 nav
- 10 dek

Keldi jäljed Euroopa mandril

Kas teadsite, et üks keldi keel on tänaseni Euroopa mandriosas kasutusel? Selleks on bretooni keel, mida räägitakse Bretagne'is, Prantsusmaa loodeosas. See teeb bretooni keele ainulaadseks.

Bretooni keel on lähedalt seotud korni ja kõmri keelega. Bretooni keele töid varakeskajal Bretagne'i piirkonda keldikeelsed inimesed Suurbritanniast.

Veel üks huvitav fakt bretooni keele kohta on see, et Catholicon, esimene Prantsusmaal avaldatud sõnaraamat (1499. aastal), oli kolmekeelne, hõlmates bretooni, prantsuse ja ladina keelt.

Bretooni keel on suutnud säilitada oma erilise identiteedi ja seda räägitakse tänaseni. Nii et järgmisel korral, kui külastad Bretagne'i, võta kreppide ja muude hõrgutiste proovimise kõrval aega ja õpi mõned bretoonikeelsed väljendid.

ya

ket

ñ

ù

â

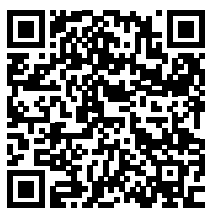
ê

î

ô

û

ü

<<< Selaouit son ar gerioù-mañ

Photo: Although crêpes are widespread throughout France and the world, they originate from Brittany

KW KERNEWEK

0 | 570

Korni keeles pole eraldi sõnu, mis tähendaks „jah“ või „ei“. Nagu iiri, mänkxi ja šoti gaeli keeles, peate küsimusele vastamiseks kasutama tegusõna vorme.

- 1 onan
- 2 dew
- 3 tri
- 4 peswar
- 5 pymp
- 6 hwegh
- 7 seyth
- 8 eth
- 9 naw
- 10 deg

Fatla
genes?
Dydh da!
Meur ras!

Korni keel: dodost keeleliseks fööniksiks

Üks näide taaselustatud keelest on korni keel, mis kunagi levis Cornwalli krahvkonnas Briti saartel. Keldi keeli rääkisid eri hõimud kunagi tegelikult üle Euroopa – Briti saartest Doonau jõe oruni. Enamik neist ajapikku kadus ja nende keelte kõnelejad sulandusid ümbritsevate keelte hulka. Tundus, et korni keelega juhtub sama, sest see jäi unarusse, kui inimesed läksid üle inglise keelele.

Kuid siis tulid keele edendajad 20. sajandi lõpus kokku ja asusid tegutsema selle nimel, et korni keel taas kasutusse võtta. Ja see õnnestus! Korni keelt õpetatakse nüüd koolides ja osad korni inimesed räägivad seda teise keelena. Selles mõttes on korni keel sarnane mänkxi keelega (lk 21): tegemist on keelelise fööniksiga, mis on tuhandest tõusnud!

Goslowgh orth son an geryow ma >>>

GÀIDHLIG GD

👤👤👤 57 000

Ciamar a
tha thu?

Latha
math!

Tha mi
gu math!

- 1 aon
- 2 dhà
- 3 trì
- 4 ceithir
- 5 còig
- 6 sia
- 7 seachd
- 8 ochd
- 9 naoi
- 10 deich

à

ì

è

ò

ù

←←← Éistibh ri fuaimen nam faclan

Photo: Tug of War, Highland Games at Fochabers, Scotland

Šoti gaeli keel: Alba keel ja peaaegu kogu Kanada keel!

Aastaks 1850 oli šoti gaeli keel Kanadas kolmas kõige enam kõneldud keel. Aastal 1890 esitas Cape Bretonist pärit kanadalane Thomas Robert MacInnes seaduseelnõu, mis võimaldanuks gaeli keele kasutamist ametlikel istungitel, kuid see lükati tagasi. Mõtlesime, milline oleks olnud gaeli keele roll tänapäeva Kanadas, kui eelnõu oleks vastu võetud? Paralleelmaailmas oleks šoti gaeli keelest võinud saada keel, mida oleks saanud kuulda Nova Scotia tänavatel.

Šoti gaeli keel pärineb Iirimaa keltide keelest, kuid see kasvas oma sõsarkeelest, iiri keelest keskajal lahku. Gaeli keel oli peamine keel, mida kasutati keskaegses Alba (gaeli sõna Šotimaa kohta) kuningriigis kuni 11. sajandini, kuid järgnevatel sajanditel taandus see ajapikku mägismaade ja saarte keeleks. Tänapäeval oskab seda keelt mingil määral veel umbes 90 000 inimest Šotimaal.

SCO SCOTS

👤👤👤 99 000 | 1500 000

Hoo's it
gauin?

Hullo!

Thank ye!

- 1 ane
- 2 twa
- 3 three
- 4 fower
- 5 five
- 6 sax
- 7 seeven
- 8 echt
- 9 nine
- 10 ten

aye

naw

Div ye speak Scots?

Šoti keelest sai Šoti kuningakoja keel 14. sajandil. Samal ajal, kui Šoti gaeli keel oli peamise keelena kasutusel mägismaal, levis šoti keel madalikel, Orkney ja Shetlandi saartel põhjas ning Põhja-lirimaal, kus sellest arenes Ulsteri šoti keel. See oli Šoti kuningriigi ametlik keel aastani 1707, mil Šotimaa liideti Inglismaaga, ning täna räägib seda Šotimaal 1,5 miljonit inimest.

Wee on igapäevases vestluses tavaline sõna ja see on šoti kultuuri ja identiteedi oluline osa. Šoti keeles kasutatakse sõna wee tähenduses väike või pisike. Seda sõna võib kasutada ka helluse või kiindumuse väljendamiseks. Näiteks võib šoti vanem öelda oma lapsele: „M'on here, wee ane“, mis tähendab „Tule siia, väikseke“. Samuti võib üks sõber küsida teiselt „Kuidas läheb, väike mees?“ („Hoo's it gauin, wee man?“), märkides sellega sõbralikku läbisaamist.

Listen tae the soond o thir words >>>>

Photo: Scottish bagpiper dressed in traditional tartan dress, Edinburgh, Scotland

Väikese saare uuestisündinud keel

Mänksi gaeli keel oli kunagi peamine keel, mida räägiti Mani saarel, mis asub Suurbritannia ja Iirimaa vahel. 19. sajandil aga muutus inglise keel saarlaste jaoks majanduslikult kasulikuks keeleks, sest Inglismaalt saabuvatest turistidest said olulised kliendid. Seetõttu muutus mänksi keel üha haruldasemaks. 1920. aastal ütles vaid 1,1% elanikkonnast, et räägib mänksi keelt.

Kuid siis juhtus midagi märkimisväärset: rühm inimesi otsustas, et nad ei taha, et mänksi keel kaoks. 1940. aastate lõpust alates salvestati viimaseid emakeelseid kõnelejaid, korraldati keeleõpet ning avaldati raamatuid keele õpetamiseks ja selle kasutamise julgustamiseks. 1990. aastatel hakati keelt koolides õpetama ja propageeriti selle kasutamist igapäevaelus. Täna õpib üha enam inimesi uuesti mänksi keelt ja hoiab seda elus tulevaste põlvete jaoks. See on päris lahe, eks?

Kys t'ou?

Laa mie!

Gura mie
ayd!

Mänksi keeles, nagu ka korni ja šoti gaeli keeles, pole eraldi sõnu „jah“ ja „ei“. Siin on näide sellest, kuidas vastata jah/ei küsimusele mänksi keeles: küsimusele „Kas nad läksid koju?“ oleks vastus „(Nad) läksid“ või „(Nad) ei läinud“. Mänksi keeles kõlaks see: „Jagh d dy valley? – Hie / Cha jagh.“

- 1 nane
- 2 jees
- 3 tree
- 4 kiare
- 5 queig
- 6 shey
- 7 shiaght
- 8 hoght
- 9 nuy
- 10 jeih

<<< Eaisht rish shean ny focklyn shoh

Photo: Lighthouse, Isle of Man

STH SHELTÄ / DE GAMMON

👤👤👤 50 000

- 1 ain / awárt
- 2 od
- 3 sikr
- 4 sakar
- 5 sukur
- 6 see
- 7 seltu
- 8 od'sakar
- 9 ayen
- 10 tal a get'ah

Grält'a!

Cain a
geels?

Maa'ths!

Stés

Ní Déis

lirimaa rändav keel

Šelta või De Gammon on keel, mida räägivad lirimaa rändurid (rilantu mincéiri). See on üks näide keeltest, mis arendati välja selleks, et võimaldada kõnelejalatel omavahel suhelda ja hoida oma jutte endale ümbritseva enamuskeele kogukonna seas. Šeltal on ühiseid osi nii iiri gaeli, inglise kui ka teiste keeltega ning sellel on oma grammatika ja sõnavara. Sõnavara on suuresti pärit iiri keelest, samas kui grammatikas on näha peamiselt inglise keelele omaseid struktuure.

Üks huvitav aspekt šelta keele juures on selle rikkalik suuline traditsioon, mida on põlvest põlve edasi antud. Väidetavalt tähendab šelta häält, mis liigutab (emotsionaalselt). See on väga ilus viis üht keelt kirjeldada! Veel hiljuti ei olnud šelta keelel kirjalikku kuju, mistõttu oli seda keeruline üles tähendada ja uurida. Seetõttu pole selle ajaloo ja struktuuri kohta palju teada. Järgmisel leheküljel tutvume veel ühe „salajase“ keelega.

Glóri a grolan a'gresko >>>

Photo: Atlantic puffin, Ireland

JENISCH YEC

👤👤👤 16 000

Saksamaal, Austrias ja Šveitsis on mitmeid jeniši murdeid. Sellel leheküljel olevad sõnad ja väljendid pärinevad Saksamaa frangi murdest.

Hauerscht
gwand?

Gwandâ
Schein!

I'h
bederch mi'!

- 1 alet
- 2 zwis
- 3 triwas
- 4 dohlet
- 5 keh
- 6 woof
- 7 sojin
- 8 keß
- 9 deß
- 10 juhs

Saksakeelsete laatade ja turgude keel

Jeniš on Šveitsis tunnustatud vähemuskeelena. Siiski, nagu šelta eelmisel leheküljel, oli ka see kunagi „salakeel“, mis oli eriti levinud rändrahva seas – antud juhul traditsiooniliste jeniši käsitöölise, nagu vask- või tinaseppade või laatadel esinejate hulgas. Kui oleksid sajad või kaks tagasi näinud žonglööri, oleks ta võinud rääkida jeniši keelt.

Nagu teised nn „salakeeled“, ei olnud jeniši eesmärk hõlbustada suhtlust teistega, vaid pigem seda takistada. Isegi niivõrd, et seda keelt on negatiivselt seostatud kauplemise ja vandenõudega. Kuid see on ekslik. Jeniš on palju enamat kui lihtsalt vahend salajutu ajamiseks: see on oma sõnavaraga keeruline keel, mille juured on saksa keeles, kuid mis on laenanud palju ka teistelt keeltelt.

wui

nowas

<<< Lohs wi' di' Diewerei schallt

Photo: Juggler playing with fire, Cologne, Germany

NDS PLATTDÜÜTSCH

👤👤👤 70 000

Alamsaksa keelel on mitmeid murdeid. Selle lehekülje sõnad ja väljendid pärinevad idafriisi-alamsaksi murdest, mis on põhjaalamsaksi murde variant.

ja

nee

- 1 een
- 2 twee
- 3 dree
- 4 veer
- 5 fiev
- 6 sess
- 7 söven
- 8 acht
- 9 negen
- 10 teihn

Moin!

Wo geiht di dat?

Bedankt!

Saksa häälikunihke

Umbes tuhat aastat tagasi toimus saksa keeles oluline muutus, mida tuntakse häälikunihkena. See mõjutas tugevalt saksa keele hääldust ja sõnavara. Teiste muutuste kõrval said p-tähed f-ks ning k-tähed ch-ks.

Kõik saksa murded allpool Benrathi joont, mis kulgeb Põhja-Saksamaal läänest itta, läbisid häälikunihke, kuid seda ei juhtunud alamsaksa (plattdeutsch) keeles. Alamsaksa keeles häälduvad sõnad endiselt nii nagu keele vanas vormis.

Näiteks alamsaksa sõna hobune Päerd on saksa keeles Pferd ja sõna kokkamine koken on saksa keeles kochen. Kui vaatad tähelepanelikult, märkad viimase sõna puhul midagi väga huvitavat. Jah, koken alamsaksa keeles kõlab üsna sarnaselt ingliskeelsele sõnale cook. Kuigi inglise keel on germaani keel, ei läbinud inglise häälikud sama nihet. Selle asemel toimus inglise keeles 15. ja 18. sajandi vahel oma häälikunihe, mida tuntakse suure vokaalinihkena. Nagu paljud asjad elus, ei seisa ka keeled paigal!

ß

ö

ä

ü

Höör, wo disse Woorden klingen >>>

Photo: Fishing boats at low tide, Dorum-Neufeld, Germany

On kaks sorbi keele varianti: ülem- ja alamsorbi. Selle lehekülje sõnad ja väljendid on pärit ülemsorbi keelest.

SERBŠĆINA WEN

👤 20 000

Kak so
wjedže?

Witaj!

Džakuju
so!

- 1 jedyn
- 2 dwaj
- 3 tři
- 4 štyri
- 5 pjeć
- 6 šěś
- 7 sydom
- 8 wosom
- 9 dżewjeć
- 10 dżesać

Haj

Ně

č

ě

ó

ł

ć

ř

ń

í

ś

š

ź

ž

Kaks slaavi päritolu keelt Saksamaal

Kõige väiksemad slaavi rahvad (muidugi mitte kasvult!) on sorbid. Nad elavad Saksamaal ja neil on oma keel – või täpsemalt, kaks keelt. Sorbi keelt räägitakse peamiselt Lusaatias, mis hõlmab Brandenburgi liidumaa idaosa (alamsorbi keel) ja Saksimaad (ülemsorbi keel). Sorbi tähestik põhineb ladina tähestikul, kuid sellel on mõned lisatähed, mis tähistavad sorbi keelele omaseid helisid. Huvitav on seegi, et sorbi keeles esineb grammatilise arvuna kaksus. Seega on kahest inimesest rääkimine erinev ühest inimesest või rühmast rääkimisest. Võib-olla on sorbi keel ideaalne keel paaridele!

Sorbi keelel on pikk ja huvitav ajalugu, kuhu kuulub palju muinasjutte, legende, kombeid, laule ja rahvarõivaid. Kahjuks räägib sorbi keelt tänapäeval üha vähem inimesi. Siiski tehakse jõupingutusi, et seda muuta, nii et loodetavasti leiab sorbi keel peagi laiemat kasutust!

<<< Słuchaj, kak tute słowa klinča

Photo: Devil's Bridge, Kromlau, Germany

CSB KASZĚBSCZI JÄZĚK

👤👤👤 108 000

Cëz je kòl
ce częc?

Witôj!

Dzäka!

Jo

Nié

ą

ã

ô

ó

ù

é

ë

ò

ń

ż

ł

- 1 jeden
- 2 dwa
- 3 trzë
- 4 sztërë
- 5 piäc
- 6 szesc
- 7 sédem
- 8 òsem
- 9 dzewiäc
- 10 dzesäc

Poola piirkondlik keel

Kuigi kašuubi keel sarnaneb poola keelele, on selle eripära mh nähtav sellest, et selles keeles on palju eelslaavi sõnu, mis on kaasaegsest poola keelest juba kadunud. Selles keeles on ka palju saksa laene. Vasakul olevates tähtedes näed märkimisväärset erinevust poola keelest. Kašuubi keelt edendab rahvusa kultuurirühm, kes on teadlikult arendanud selle kirjakeelt ja kultuuritavasid – ühe legendi kohaselt on piirkonna omapärase maastiku kujundanud nüüdseks kadunud hiiglased!

Viimastel aastakümnetel on kašuubi keelt taas elustatud ning see on Poola seaduste kohaselt riigi ainus tunnustatud piirkondlik keel. Kašuubi keelt leiab kirjanduses, muusikas, kunstis, meedias ja, mis kõige tähtsam, hariduses. Poolas on mitukümmend kooli, kus lapsed õpivad kašuubi keelt. Alates 2005. aastast on võimalik sooritada ka kašuubi keele eksam. Kašuubi keeles avaldatakse raamatuid ja ajakirju ning tehakse piirkondlikke raadio- ja telesaateid.

Slëchôj, jak brzëmią te słowa >>>

Photo: Kashubian amber, formed from fossilized resin, is well known for its quality and unique colors

On kaks peamist jidiši varianti:
Jidiši kirjakeel ja tänapäevane hassiidi jidiš. Selle
lehekülje sõnad ja väljendid pärinevad jidiši
kirjakeele variandist.

Germaani keel kohtub heebrea kirjaga

Jidiš on germaani keel, mida kirjutatakse heebrea kirjaga. Kummaline, eks? Kuidas see juhtus? Aastasadu elasiid juudi kogukonnad Kesk- ja Ida-Euroopas ning õppisid ära oma naabrite keeled. Nad ka kohandasid naabrite keelt, kirjutades seda oma kirjaga ja lisades heebrea sõnu. Nii tekkis jidiši keel. Kui jidiši kõnelejad rändasid teistesse piirkondadesse, õppisid nad teiste keelte, näiteks slaavi keelte sõnu ja grammatikat ning lisasid need jidiši keelde.

Tänapäeval räägitakse jidiši keelt peamiselt osades Iisraeli, Ameerika Ühendriikide ja Venemaa piirkondades. Netflixil on isegi sari nimega „Unorthodox“, mis räägib New Yorgi jidiši kogukonnast! Saksa keele kõnelejad võivad ära tabada mõningaid jidiši sõnu ja väljendeid, sest jidiš ja saksa keel on omavahel teataval määral sarnased. On põnev mõelda kõigile kohtadele, kuhu jidiš on jõudnud, ning kõigile keeltele, mis on seda mõjutanud ning mida jidiš on mõjutanud! Jidiš on kaheksas Euroopa riigis tunnustatud kui piirkondlik, vähemus- või territooriumita keel.

◀◀◀ Listen to the sound of these words

Photo: Bagels traditionally originated in the Jewish communities of Poland

YIDISH-TAYTSH יי

👤👤👤 1 500 000

יא
Yo!

ניין
Neyn!

- 1 סנייא (eyns)
- 2 ייווצ (tsvey)
- 3 יירד (dray)
- 4 ריפ (rif)
- 5 פניפ (finf)
- 6 סקעז (zeks)
- 7 זיבז (zibn)
- 8 טכא (akht)
- 9 ניינ (nayn)
- 10 טענ (tsen)

וואָס מאַכסטו?
Vos makhstu?

שלום-עליכם
Sholem aleykhem

דאַנק/ש'כּוח
A dank!

LAD DJUDEOESPANYOL

888 51 000

קומו סטאס?

Komo stas?

בואין דיאה

Buen Dia!

מירסי מוג'ו

Mersi Mucho!

נו

Si!

סי

No!

- 1 אונו (uno)
- 2 דוס (dos)
- 3 טרי (tres)
- 4 קואטרו (kuatro)
- 5 סינקו (sanko)
- 6 שיש (sesh)
- 7 סייטי (syete)
- 8 אוג'ו (ocho)
- 9 מואיב'י (mueve)
- 10 דייס (dyes)

Pilk 15. sajandi hispaania keelde tänases maailmas!

Aastal 1492 ehk samal aastal kui Kolumbus „avastas“ Ameerika, olid Hispaania kuningriigi Sefaradi juudid sunnitud oma kodumaalt lahkuma. Rännakutel jõudsid nad viimaks endise Osmanite riigi aladele (mis katsid Balkani piirkonda, Türgit jt Kesk- ja Ida-Euroopa, Lääne-Aasia ja Põhja-Aafrika osi) ning hiljem Ühendriikidesse, Lõuna-Ameerikasse ja Iisraeli. See kogukond tõi endaga kaasa ladiino keele ehk espanjooli, mida räägitakse tänapäeval eri kujudel enam kui 30 riigis ja mis kasutab heebrea kirja.

Teataval moel lubab ladiino keel heita pilgu 15. sajandi hispaania keelele, olles samas mõjutatud ümbritsevatest keeltest paikades, kus Sefaradi kogukonnad elasid ja elavad. On huvitav mõelda, et Cervantese hispaania keelele sarnanevat keelt kõneldakse täna kohtades, nagu Istanbul, Thessaloniki, Sarajevo, New York või Jeruusalemm. Vana keel tänapäevasel kujul!

Ascoltar bien alton de esas palabras >>>

Photo: The Sarajevo Haggadah, an important Jewish text book, History Museum of Bosnia and Herzegovina

- 1 un
- 2 dos
- 3 tres
- 4 cuatro
- 5 cinco
- 6 seyes
- 7 siete
- 8 ochu
- 9 nueve
- 10 diez

Si

Non

Comu tás?

Hola!

Gracies!

ASTURIANU **AST**

👤👤👤 110 000

Astuuria tõus ja langus...

Pikka aega oli astuuria keel lingua franca suurel maa-alal, ulatudes Hispaanias Astuuria piirkonnast Extremaduranini. Astuuria keel on vaid üks paljudest keeltest, mis olid Pürenee poolsaare kuningriikides keskajal kasutuses. Soov luua Hispaania kuningriikide mosaiigist ühtne rahvas eeldas aga ühise keele kehtestamist. Selle tagajärjel hakkasid keeled nagu astuuria järkjärgult avalikust elust taanduma ja neid asendas kastiilia keel. Õnneks on astuuria keele vastu viimasel ajal taas huvi hakatud tundma, mistõttu on mitmed koolid hakanud astuuria keele tunde pakkuma!

Vasakul oleval kaardil näete, milliseid keeli räägiti Pürenee poolsaarel umbes aastal 1250. Järgmisel leheküljel tutvute veel ühe keelega, mida kasutati kunagi ühes Hispaania kuningriigis.

ú ó ñ é á í

<<< Oyéi'l soníu d'estes frases

Photo: Farinato Race, an extreme obstacle race, Gijon, Spain

AN ARAGONÉS

👤👤👤 11 000

- 1 uno
- 2 dos
- 3 tres
- 4 cuatro
- 5 cinco
- 6 seis
- 7 siete
- 8 ueito
- 9 nueu
- 10 diez

Sí

No

Qué tal plantas?

Ola!

Gracias!

Kreeka klassikud ootamatus keeles...

Aragoni keel oli kunagi laialdaselt levinud Aragóni kuningriigis, mis asus Pürenee poolsaare kirdeosas. See oli kultuuri, asjaajamise ja igapäevaelu keel. Tänu sellele, et seda kasutati ka luules ja kirjanduses, on säilinud arvukaid tekste, mida nii keeleteadlased kui ka teised huvilised saavad uurida isegi sajandeid pärast kuningriigi kadumist. Juba 14. sajandil tõlkis Johan Ferrández d'Heredia kreeka klassikuid aragoni keelde.

Täna kõneleb aragoni keelt aktiivselt umbes 11 000 inimest, kes elavad Aragoonia autonoomses kogukonnas peamiselt Aragoonia Pürenee orus. Hoolimata suhteliselt väikesest kõnelejate arvust on aragoonia kogukond pühendunud keele elushoidmisele, edendades seda ja püüdes keelt integreerida haridussüsteemi.

2000. aasta

á

ñ

é

í

ó

ú

Siente o soniu d'istas frases >>>>

Photo: Furco Canyon, Aragon, Spain

- 1 un
- 2 dois
- 3 tres
- 4 cuatro
- 5 cinco
- 6 seis
- 7 seti
- 8 oitu
- 9 novi
- 10 de

Comu estás?

Hola!

Gracias!

Sí

Non

Galeegi-portugali keel Extremaduras

Fala keele ajalugu ulatub tagasi 12. ja 13. sajandisse, mil galiitsia asunikud asusid elama Jálama orgu, mis asub Cácerese piirkonna loodenurgas Hispaanias. Täna kasutab seda galeegi-portugali keele varianti suhtluseks umbes 4000 inimesest koosnev aktiivne keelekogukond. Kui arvestame ka neid, kes on kolinud teistesse Hispaania ja Euroopa piirkondadesse, on kõnelejaid umbes 10 000.

Fala keelt räägitakse peamiselt vaid kolmes linnas Portugali piiri lähedases orus. Nüüdsel ajal tehakse aga pingutusi, et teadvustada fala keelt ja lõimida seda kohalikku haridussüsteemi. Selle toetamiseks on loodud eraldi komisjon, mis ühtlustab fala keele kirjapilti, et muuta see suulise pärandi keelest kirjakeeleks. Kui sul on võimalus külastada Valverde del Fresnot, Eljast või San Martín de Trevellu'd, kuuled kindlasti tänavatel seda salapärast ja kaunist keelt.

◀◀◀ Escuta o suiu de estas frases

BÓJÁS

👤👤👤 ~150 000

Kuigi bojaš/bojaši rumeenia keel püsib eelkõige läbi suulise traditsiooni, on sellel siiski Ungaris ja Horvaatias ka ametlik kirjakeel. Allpool olevad sõnad ja väljendid on kirjutatud vastavalt Ungari tavale.

Rumeenia keele arhailine pärl

Bojaši keel on rumeenia keele arhailine vorm, mida räägitakse bojaši kogukondades Rumeenias, Ungaris, Serbias, Horvaatias, Bulgaarias ja mujal. Kui bojaši inimesed rändasid, võttis nende keel omaks mõjutusi riikidest, kus nad elasid, näiteks ungari keele mõju Ungaris ja horvaadi keele mõju Horvaatias. Seetõttu on kogukonnal ka eri piirkonades eri nimesid, nagu boyash Ungaris, romi bajaši Horvaatias ja rudari Bulgaarias. Mõiste rudari, mis tähendab metalli või maaki, peegeldab bojaši inimeste esivanemate tööd kaevurite ja kullapesijatena.

Hoolimata emakeelsete kõnelejate arvu vähenemisest on eri riikides mitmeid algatusi, mille eesmärk on keelt säilitada. Horvaatias õpetatakse bojaši keelt kolmes algkoolis ja Ungaris õpetatakse bojaši keelt kuni ülikoolini välja. Austria teaduste akadeemial on partnerlus Viini aktiivse bojaši kogukonnaga ning samasugused tegevused on käimas ka Serbias.

Dá

Nu

Kum jésty?

Bună zuă!

Mulcumészck!

- 1 unu, uná
- 2 doj, dauă
- 3 trij
- 4 pátru
- 5 sjinsj
- 6 sásză
- 7 sáptyé
- 8 opt
- 9 nauă
- 10 zesjé

Punyé uretyé lá vorbilyestyé! >>>

Photo: Small fishing cottages on Bokod lake, Hungary

РУСИНСЬКИЙ ЯЗЫК RUE

👤👤👤 624 000

Sild ida- ja lääneslaavi keelte vahel

Ruteenlased on sajandeid elanud Karpaatide mäestikus, mis ulatub Tšehhist Rumeeniani, ja olnud tihedas kontaktis nii ida- kui ka lääneslaavi keelte rühmadega. Seetõttu nimetatakse nende keelt, ruteeni või russiini keelt mõnikord ka sillaks ida- ja lääneslaavi keelte harude vahel. Selle keele grammatikas on jooni nii ida- kui ka lääneslaavi keeltest ja see teeb ruteeni keele oskajale teiste slaavi keelte mõistmise ja omandamise lihtsamaks. Üks asi, mis muudab selle keele teiste slaavi keelte seas eriliseks, on lisavokaal, mis tuleneb ammusest ajast, mil *i ja *y eristati (räägime protoslaavi ajast!).

айно

aino

ніім

n'it

Як ся маеш?

iak sia maiesh?

Дякую!

diakuiu!

Здоров

zdorov

- 1 єден (ieden)
- 2 два (dva)
- 3 три (try)
- 4 чотыри (chotýry)
- 5 пят (piat)
- 6 шість (shist')
- 7 сім (sim)
- 8 вусям (vusiam)
- 9 дивять (dyviat')
- 10 дисять (dysiat')

š

ы

з

д

ю

<<< Послушайте далші фразы

Photo: Retezat National Park Carpathian Mountains, Romania

ACY ΣΑΝΝΑ

👤👤👤 0|9800

Küprose maroniidi araabia keelt kirjutatakse tavaliselt kreeka tähestikus, kuid keeleteadlased kasutavad ka ladina tähestikku. Sellel leheküljel olevad sõnad ja väljendid on kirjutatud ladina tähestikus.

- 1 eḡen
- 2 ḡnayn
- 3 tlaḡe
- 4 arpca
- 5 ḡamse
- 6 sitte
- 7 sapca
- 8 xmenye
- 9 tisca
- 10 caḡra

Salám!

Aḡ pitsay?

ḡukran!

Nke-ye

Lla

Kui kahest keelest saab üks

Mis juhtub siis, kui kahe keele kogukonnad elavad koos ja peavad omavahel suhtlema? Nad laenavad sageli üksteiselt sõnu oma sõnumite edastamiseks. Mõnikord sünnivad sellest suhtlusest uued keeled – nii juhtus Küprose maroniidi araabia keelega.

Seda keelt räägib väike kogukond Küprose saarel. See on segu araabia ja kreeka keelest, mis tähendab, et selles on sõnu ja häälikuid mõlemast. See keel kujunes seetõttu, et araabia ja kreeka keele kõnelejad elasid sajandeid saarel kõrvuti ja hakkasid kasutama sõnu üksteise keeltest. Aja jooksul kaks keelt sulandusid ja kujunes uus keel.

See on sarnane sellele, kui kaks värvi segunevad ja tekib uus värv. Küprose maroniidi araabia keeles on alles kahe väga erineva keele jooned ja see teeb selle ainulaadseks!

ḡ

ḡ

ḡ

č

Smacu l-ḡis telli klam >>>>

On kaks assüüria murret: ida- ja läänemurre. Sellel leheküljel
olevad sõnad ja väljendid pärinevad läänemurdest, mida
räägitakse muu hulgas Türgis Tur Abdinis.

SÜRET

👤👤👤 1 000 000

Ay Derbo Hat?

ܐܝ ܕܪܒܘ ܗܬ?

ܫܠܡܘ

Shlomo

ܬܘܕܝ

Tawdi

- 1 ܗܐ (ha)
- 2 ܬܪܝܢܐ (tre)
- 3 ܬܠܘܗܐ (tlotho)
- 4 ܐܪܒܘܐ ('arbo)
- 5 ܗܡܫܘܐ (hamsho)
- 6 ܐܝܫܘܬܐ (ishto)
- 7 ܫܘܘܘܐ (shaw'o)
- 8 ܬܡܢܝܘܐ (tmanyo)
- 9 ܬܝܫܘܐ (tish'o)
- 10 ܐܫܘܪܐ ('asro)

Pika ajalooga keel

Kas oled kunagi mõelnud, milliseid keeli kasutasid möödunud aegade suurimad mõtlejad? Paljude puhul on see teada! Sokrates ja Aristoteles rääkisid vanakreeka keelt, Cicero ja Seneca kirjutasid ladina keeles ning Konfutsius kasutas vanahiina keelt. Piibli kohaselt rääkis Jeesus vanaramea keelt. Aramea keel oli kunagi Assüüria impeeriumi keel ja oli samasugusel positsioonil kui inglise keel on täna. Nii araabia kui ka heebrea tähestikud põhinevad aramea kirjal ning aramea keel on üldse oluliselt mõjutanud afroaasia ja indoeuroopa keeli.

Keeleteadlased peavad assüüria keelt, mida täna räägitakse Armeenias, Türgis, Süürias, Iraagis, Iraanis ja Liibanonis, aramea keele järglaseks. Kuigi assüüria keelt rääkivad inimesed on pillutatud üle maailma ja paljud neist on oma keele endaga kaasa võtnud, on arvestatav osa assüüria murdeid ohustatud. Oleks kahju näha kadumas keelt, millel on nii pikk ajalugu ja mis on nii palju mõjutanud eri keeli kogu maailmas.

ܐܝܢ

Een

ܐܠܘ

Lo

ܕܘܪܘܢܐ ܕܗܘܪܐܢܐ ܕܘܪܘܢܐ

Photo: High snowy Ararat and the ruins of Zvartnots temple, Armenia

edl.ecml.at/languagejourney

Käesolev järg trükisele „Lara keeleretk läbi Euroopa” keskendub suures osas piirkondlikele ja vähemuskeeltele, tuues esile Euroopa mandri rikkaliku keelilise mitmekesisuse.

See loodi Euroopa Nõukogu Euroopa Nüüdisaegsete Keelte Keskuse poolt Euroopa keeltepäeva tähistamise raames. Soovime tänada kõiki eksperte, kes aitavad meil seda põhjalikku ja harivat trükist koostada.

FIU	SMN	KL	KRL
CRH	TT	GAG	KDR
SC	FRP	OC	WA
PCD	BR	KW	GD
SCO	GV	STH	YEC
NDS	WEN	CSB	YI
LAD	AST	AN	FAX
Böjás	RUE	ACY	Süret

Lisainfo

Euroopa Nõukogu Euroopa Nüüdiskeelte Keskuse
ja Euroopa keeltepäeva kohta asub aadressil
www.ecml.at

Trükise tõlkimiseks või mugandamiseks
võtke palun meiega ühendust aadressil information@ecml.at

© 2023, Euroopa Nõukogu

EUROPEAN CENTRE FOR
MODERN LANGUAGES
CENTRE EUROPEEN POUR
LES LANGUES VIVANTES

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE